

Dombóvári János

LAVOTTA JÁNOS ÉS KODÁLY ZOLTÁN NYOMÁBAN MÁTYUSFÖLDÖN

A közelmúltban Galántán, a huszonegyedik alkalommal megrendezett Kodály Zoltán Nemzetközi Hegedűverseny volt az a régen várt esemény, amely a jubiláló Mester mellett lehetőséget kínált egy – a világjárvány miatt elmaradt – korábbi évfordulóról, a Pusztafödemesen született Lavotta János halálának bicentenáriumára való emlékezésnek. A főszervező Mézes Rudolf, a CSEMADOK nyugati regionális alelnöke – nem mellesleg a Magyar Kodály Társaság tagja – meghívására érkeztünk duó-társammal, Novák-Tóth Györgyi hegedűtanárral Galántára, hogy Lavotta és Kodály nyomában három napon keresztül a vendéglátók igénye szerint koncertezzünk, a hegedűversenyen zsűrizzünk, a magunkkal vitt koszorúinkkal Kodály-emlékhelyeket keressünk fel, zárásképpen pedig Pusztafödemes polgármesterével Lavotta születésének közelgő 260. évfordulójáról egyeztessünk.

Mátyusföld eredetileg minden bizonnyal a Trencsényi Csák Máté (akit kortársai Mátyusnak is neveztek) által birtokolt, a Magyar Királyság észak-magyarországi területeit jelentette. Csák Máté birtokai magukban foglalták az egész Vág völgyét a folyó kezdetétől Komáromig, vagyis Árva, Liptó, Trencsén, Zólyom, Pozsony, Nyitra vármegyék területét. Mátyusföldön tevékenykedett a reformáció, valamint ellenreformáció két jeles alakja, a prédikátor és zsoltafordító

Szenci Molnár Albert és a Nagyszombatban egyetemet alapító Pázmány Péter hittudós. A város jezsuita iskolájában tanult Lavotta János¹ és Kodály Zoltán. A nagyszombati kerülethez tartozó Nagybonyban született Bihari János, a magyarrá lett Michael Brand (Mosonyi Mihály) pedig Boldogfán (Boldogasszonyfa) látta meg a napvilágot, amely része volt a pozsonyi várbirtoknak. Minden bizonnyal a legismertebb adat sokunk számára, hogy Kodály Zoltán gyermekkorát az Esterházyak által felvirágoztatott Galántán töltötte. Szenc és Galánta között félúton, Pusztafödemesen (Pusté Úl'any), 1764. július 5-én született a verbunkos-szerző, hegedűvirtuóz, színházi karmester, házitanító Lavotta János.

¹ Szemere Pál szerint Lavotta a konviktusban szerezte első zeneművét Rethorica címmel. A kézirat eddig még nem került elő.

Lavotta – hegedűduó est, rendhagyó énekóra

A programok megszervezője, a CSEMADOK Galántai Területi Választmánya a Kodály Zoltán Nemzetközi Hegedűverseny nyitóhangversenyére az Esterházy-kastély² régi pompájában tündöklő északi tornyának koncerttermébe várta a közönséget. Ismert, hogy Galánta egykoron az Esterházyak birtoka volt és

a család főnemesi előnevében századok óta őrzi itteni gyökereit. A neogótikus kastély ajtaján

belépve a Lavotta-hegedűestre szép számmal érkező növendékek, felkészítő tanárok, valamint helyi zeneszeretők, az őket körülvevő vastag, boltíves falak, festmények, berendezési tárgyak láttán, majd a megszólaló Lavotta-muzsika hallatán lehetett olyan érzésük, hogy valamelyik Esterházy herceg, valamint Nemes Lavotta János

hegedűvirtuóz vendégeként valamennyien egy időutazás részesei. Az előadók többszörösen átélték a régmúlttal találkozás felemelő érzését, amelyet a zenetörténeti szálakkal egybe szőtt, kellemes hangulatot keltő Lavotta-hegedűduókon keresztül adtak tovább a zsúfolásig megtöltött terem hallgatóinak.

Vajon a sokat megélt Lavotta-darabok közül elhangzott-e bármelyik valaha is a korareggeli órákban? Legfeljebb egy előző napi, elhúzódó báli multság idején fordulhatott elő. Bennünket reggel 8 órától a Kodály Zoltán Gimnázium lelkes diákjai vártak – a Diáknapon legalábbis azok, akik a sportfoglalkozások helyett a rendhagyó zeneórát választották – az általuk aulának nevezett előadóban. Kodály oly módon erősítette a hely szellemét, hogy a

² A kastély történetét feldolgozó Varga Kálmán szerint a helyén egy későközépkorig visszanyúló, megközelítőleg négyzet alaprajzú és védőfallyal övezett, sarkain szögletes bástyákkal megerősített, vizesárokkaal körülvett vár állt. A felvidéki végvári rendszer egyik elemeként Esterházy Dániel (1585–1654) és Pál (1587–1645) rakatta a török kori erősséget, s mint a mai kastély nyugati tornyába falazott egykorú, latin nyelvű kőtábla tanúsítja, 1633-ra készült el teljesen:

„A LEGJOBB ÉS LEGHATALMASABB ISTENNEK, GALÁNTAI ESTERHÁZY DÁNIEL ÉS PÁL MAGUNKNAK ÉS A HÁLÁS UTÓDAINKNAK ÉPÍTETTÜK AZ 1633. ESZTENDŐBEN.”

A törökök ellen vívott évszázados küzdelmek során Esterházy Miklós (1583-1645) nádor második fia, Esterházy László (1626) 1652-ben, mindössze 26 évesen esett el a vezekényi csatában, három unokatestvérével – Ferenc (1645), Tamás (1625), Gáspár (1628) – együtt.

pódiummal szemben a terem végén volt látható az a kiállítási anyag, amely a kodályi életmű kiváló szakértője, Eősze László szerkesztése nyomán jeles évfordulókra készült 1997-ben.

Hogyan hatott a fiatalokra Lavotta verbunkos muzsikája? Kérdésemre, hogy melyik korból és milyen jellegű zenét hallottak, megérzésével egy fiatalember állt legközelebb a helyes megfejtéshez: „*olyan mulatós*” – keltett némi derűtséget válaszával.

XXI. Kodály Zoltán Hegedűverseny

A reggeli muzsika derűjével és munkakedvvel ült össze Mézes Rudolf elnökletével a hegedűverseny zsűrije³, hogy a lebonyolításról, a technikai részletekről, a bírálat főbb szakmai szempontjairól egyeztessenek.

A színházteremben az ünnepélyes megnyitó során Mézes Rudolf meleg szavakkal köszöntötte a résztvevőket⁴. A versenyzők, valamint az értékelő bizottság korcsoportok szerinti szétválása után először a kötelező

művek⁵ előadásával kezdődött a megméretetés. Miután Sátoraljaújhelyen három évtizede tanártársaimmal magam is – a felvidéki, kárpátaljai hangszerek részvételével, ha úgy tetszik,

nemzetközi – verbunkos versenyek szervezője vagyok, a kötelező művekre volna egy szerény javaslatom. A Zemplénben öt – furulya, fúvós, gitár, zongora, hegedű hangszercsoportok részvételével – külön-külön napokon bonyolított tanulmányi versenyek kötelező műve hangszer-, valamint korcsoportonként egy-egy verbunkos zenei stílusú darab, a két alsó kategóriában magyar népdal. A Kodály

³ Értékelő bizottság II. kategóriában: Beyer István (Győr) **elnök**, Gyöpös István (Pozsony), Tőkés Orsolya (Győr), Novák-Tóth Györgyi (Sárospatak);

Értékelő bizottság III-IV. kategóriában: Dombóvári János (Sátoraljaújhely) **elnök**, Baradits Jenő (Győr), Madari István (Nyitra), Németh Istvánné (Győr);

⁴ Magyarországi településekről: Budapest (4 intézmény), Esztergom, Oroszlány, Siklós Galánta környékéről: Gúta, Somorja, Vágsellye, Zseliz

⁵ II. kategóriában kötelező mű: Chr. Gluck: Tavaszi tánc

III. kategóriában kötelező mű: J.B. Lully: Gavotte és Musette

IV. kategóriában kötelező mű: Kodály Zoltán: Epigrammák 3. és 5. számú darabja

Zoltán nevét viselő hegedűverseny valamennyi kötelező darabja is származhatna a névadótól, a IV. kategóriában például a két epigramma telitalálat. A Bicinium Hungarica kötetekben – akár kíséret nélküli előadásban is – minden bizonnyal lennének erre alkalmas művek. Ezzel is a valamikor hegedűn is játszó Kodály emlékét tovább lehetne gazdagítani.

Munkára kész az értékelő bizottság...

A szabadon választott előadási darabok a különböző zenei, technikai szintű megoldások révén – ahogy lenni szokott – a mezőnyt kissé „szétrázta”. Azok a hegedűsök voltak előnyben, akik nem vállalták túl magukat, technikai szintjüket nem meghaladó darabokat választottak, s kevésbé kockáztattak. Persze, ezen a versenyen is volt példa kissé meghökkentő darabválasztásra, mint pl. Monti Csárdása, vagy J.S. Bach hegedűversenyének (a-moll) nyitó tétele. Nem hiába szorítottunk az előadóknak, mert sajátos, még kiforratlan technikával ugyan, de elismerésre méltóan oldották meg, amit a közönség a díjazottak Gáláján hatalmas tetszésnyilvánítással igazolt vissza. A verseny színvonalas, figyelemreméltó hegedűjátékaiból nem szívesen neveznék meg növendékeket, hiszen az értékelő bizottság hosszasan elnyúló tanácskozása révén meghozott döntését, a díjazottak alábbi névsora tartalmazza.

	Versenyző - Település	Minősítés	
II. kategória	1. Liu Yiru, Bp-Tóth Aladár	Kiemelt Arany a zsűri dícséretével	
	2. Vertike Anna Viola, Siklós	Arany a zsűri dícséretével	
	3. Krutek Anna, Siklós	Arany	
	4. Osváth Csaba Ágoston, BP-Ádám Jenő	Ezüst	
	5. Szamosi Benedek Szabolcs, Siklós	Ezüst	
	6. Zichy Mária Jozefa, Siklós	Bronz	
	7. Molnár Réka Mia, Oroszlány	Bronz	
	8.-9.	Horváth Hanna, Zseliz	Bronz
		Medik Karolína, Somorja	Bronz
	10.	Codner Isabel, Esztergom	Bronz
III. kategória	1. Kóša Samuel, Zseliz	Arany	
	2. Berki Illés, Bp-Szent István	Ezüst	
	3. Glázer Emese, Oroszlány	Ezüst	
	4. Németh Noemi, Vágsellye	Bronz	
	5. Hu Zhanyun, Bp-Tóth Aladár	Bronz	
IV. kategória	1. Keszeliová Denisa, Gúta	Arany	
	2. Bódiš Antal, Somorja	Arany	
	3. Vajna Emilia Anna, Kispesti SZLAMI	Ezüst	
	4. Zongor Enikő Réka, Bp-Kroó György	Ezüst	
	5. Wackerl Maja, Bp-Szent István	Ezüst	
	6. Grósz Borbála, Esztergom	Bronz	

Azonban mielőtt a Gálaműsorra sor került, a két elnök – a növendékek, felkészítő tanárok, zongorakísérők, szülők élénk érdeklődésével kísért – a kategóriák versenyét szakmai tanácskozáson értékelte. Meggyőződésem, hogy észrevételeinkkel nem mondtunk újdonságot sem a felkészítő kollégák, sem pedig a növendékek számára. Viszont ha megerősítést kaptak abban, hogy – pl. a test egyensúlyának megtalálása, a két kar szabad mozgását elősegítő testtartás kialakítása, a hangképzés, a szép hegedűhang eléréséhez a vonófogás és –vezetés feltételeinek megteremtése, a körültekintő darabválasztás, s karakterének megtalálása, végül pedig kisugárzása annak, hogy a játékos szinte eggyé váljon a zeneművel, s hangszerével – mindezek, azt gondolom, elengedhetetlen feltételei a jó, eredményes és élményt nyújtó hegedűjátéknak.

Az élvezetes, nagyszerű hangulatú Gálaműsor a szervezők kérésére Lavotta János két hegedűduójával – Lassú magyar (Homoródi), valamint Thema con variazioni című, a Hat magyar hegedűduó befejező verbunkosával⁶ – ért véget.

---

⁶ Lavotta muzsikája szülőföldjén sem maradt visszhang nélkül. Horváth Szomolai Andrea tudósítása az eseményről: *Az idén különleges vendéget köszöntöttek a gálaest nagyszínpadán. A Lavotta János Kamarazenekar tagjainak, Dombóvári Jánosnak és Novák Tóth Györgyinek hegedűjátékáról még sokáig fognak zengeni a mátyusföldi Galántán.* (<https://ma7.sk/zene/>- 2022. 11.20.)

A nap, a versenyzők részéről talán legjobban várt eseménye, az eredményhirdetés a díjkiosztás ceremóniájával, azonban még hátra volt. A Lavotta-kutató, a művészeti vezető számára kivételes és egyúttal örömteli alkalom volt arra, hogy valamennyi versenyzőt, felkészítő tanárt, zongorakísérőt, zsűritagot a Lavotta János Kamarazenekar Magyar Verbunkos Zene sorozatának egy-egy CD-jével – Lavotta hegedűduói, Mosonyi, Lavotta – megajándékozza. A felkészítő tanárok részére átnyújtott Lavotta – szólóhegedűre alkalmazott – Lassú magyarjának (Homoródi)⁷ kottapéldányával pedig – reményeim szerint – ösztönzést kaptak arra, hogy ellátogassanak a május 18-19-én, Sátoraljaújhelyen megrendezésre kerülő 31. Lavotta János verbunkos hegedű-, valamint –duóversenyre.

Kodály-emlékek között Galántán

Emlékhelyeket bejáró utunk a vasútállomáson kezdődött, ahol egy éppen érkező vonat utasait a hangosbeszélőn az Esti dal kezdő hangjai köszöntötték. Méltánylandó nemes gesztus ez a helyi vasúttársaságtól... Fülünkben, lelkünkben a dal folytatásával álltunk meg s hallgattuk Rudi barátunk kiapadhatatlan történeteit az impozáns emléktábla⁸ előtt. A zeneszerző gyermekkorának története az öreg temetőben Mihók János⁹ a híres cigányprímás, zenekarvezető síremlékénél folytatódott. S ha már arra jártunk, egy ima erejéig megálltunk a nagynéni, Jalovetzky Mária szépen gondozott sírjánál is...

Mátyusföldi tartózkodásunk harmadik napján Mézes Rudolf – Kodályról talán a legtöbbet tudó, s a Mester emlékéért a legnagyobb áldozatot hozó magyar Galántán – baráti kíséretével jártuk be, s fedeztük fel a magunk számára is zenei múltunk képkockáit.

⁷ Lavotta ábrándja különböző letétekben, verziókban és másolatokban tizenhat – 18–19. századi – forrásban fordul elő, s még nemzetközi hírnévre is szert tett. Ugyanis P. Sarasate Zigeunerweisen című műve első felében – Lavotta szerzőségének megjelölése nélkül – variációi során a Homoródi nóta mintegy 16 ütemnyi dallamanyagát használja.

⁸ Édesapja, Kodály Frigyes állomásfőnöksége idején 1885 és 1892 között itt töltötte gyermekéveit s végezte alsóbb tanulmányait a galántai népiskolában (1888–1892).

⁹ Tizenkét tagú zenekarától hallott – ez volt egyúttal az első „zenekari hangzás” a gyermek Kodály számára – nóták, verbunkosok ihlették a Galántai táncok megkomponálását, s amelyeknek forrásai 18. század végi bécsi nyomtatványokból kerültek elő. S miért galántaiak? Az egyik füzetnek címe: *Válogatott magyar nemzeti táncok zongorakivonatban, különféle galántai cigányoktól.*

emlékeztetik a látogatót. A Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium a millennium évében vette fel Kodály Zoltán nevét és ez alkalmából Kodály Zoltánné Péczeli Sarolta egy – Petri János Kodály-mellszobráról készített – másolatot ajándékozott a gimnáziumnak.

A Kodály nyomában tett sétánkat a neogótikus Esterházy-kastély felújított északi szárnyában, a 2018-ban kialakított Kodály Emlékszoba¹² megtekintésével fejeztük be.

Búcsúzóul munkaebéd – nem remélt vendég társaságában

Lavotta János szülőhelyének közelsége reálisan kínálta a lehetőséget,

Városnéző utunk során két oktatási intézményt kerestünk fel, hogy elhelyezzük koszorúinkat, először a Kodály Zoltán Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolában található domborműnél¹⁰, közelében egy szemet-, s szívet egyaránt gyönyörködtető lépcsőfeljáró melletti, beugró szerű sarok ragadta meg tekintetünket – a falon látható Kodály-idézet¹¹ mellett a Himnusz és Szózat versszakai –, amelyek egy márványtábla szerint az 1950-ben újra indított magyar nyelvű oktatásra

Talán a leggyakrabban felkeresett Kodály-élmű – amely előtt mi is fejet hajtottunk – a J. Haydn Művészeti Alapiskola közelében, az Esterházy-kastélyhoz tartozó parkban látható. Galánta díszpolgárának szobrát – Nagy János felvidéki szobrászművész alkotását – 1982-ben, születésének centenáriuma alkalmából avatták fel.

¹⁰ Ifj. Madarassy Walter alkotása

¹¹ „Amit tudsz, nagy érték, az ősök hagyománya, a magad lelke igaz kifejezése.”

¹² Az emlékszobába lépve a folyosó falán bekeretezett plakátok, fényképekkel illusztrált események tablói láthatók. A tárlókban számos kép mutatja be Kodály gyermekkorát, a galántai éveket, megtekinthetők első bizonyítványai, s a látogatók a zenetudós életútját életművén keresztül egészen haláláig végigkísérhetik.

hogy találkozzam Henrich Čambál, Pusztafödemes az ősszel újra választott polgármesterével. Már csak azért is, mert korábbi elődeivel, Glasa Milos és Drahotina Simeková polgármesterekkel kölcsönösen előnyös, szívélyes, Lavotta János emlékének ápolásában pedig gyümölcsöző kapcsolat jött létre. A kiváló együttműködés abban nyilvánult meg, hogy hivatali idejük alatt a kerek Lavotta-évfordulók alkalmával ellátogattak Zemplénbe, s amelyeket a Lavotta János Kamarazenekar 1994-ben, valamint 2014-ben mátyusföldi fellépésekkel viszonzott.¹³ Városnéző sétánk alatt – galántai tartózkodásunk idején hűségese kísérőnk – régi ismerősöm, barátom, Kontár Judit, a helyi könyvtár egykori munkatársa, Lavotta életének ismerője – ügyesen megszervezte a nem remélt ismerkedő találkozást polgármester úrral. Vendéglátónk, Mézes Rudolf nagyvonalú gesztusa tette lehetővé, hogy a kellemesen és hasznosan elköltött, valamint az idővel is jól gazdálkodó munkaebéd keretében beszélgethettünk közös terveinkről. Annál is inkább, mert Lavotta Jánosról 2024-ben közösen, méltó módon szeretnénk megemlékezni 260. születési évében Mátyusföldön is.

Találkozás Henrich Čambál polgármesterrel

Az elfogyasztott ebéd végére a közös tervek már készen álltak, s megvalósításuk 2023 tavaszán a XXI.Lavotta Napok rendezvényeivel veszi kezdetét, amelynek Henrich Čambál és küldöttsége lesz a vendége. Szép lenne, ha Pusztafödemes és Tállya önkormányzatát – Lavotta bölcsőjének, illetve sírjának színhelye révén – a közös értékek, s barátság jegyében kapocsként köthetné össze. Születésének 260. évfordulója 2024. augusztusában Mátyusföldön, októberben pedig Zemplénben nyújt majd lehetőséget a közös emlékezésre.

Hegedüest után Mézes Rudolfjal és Kontár Judittal az Esterházy-kastélyban

¹³ Lavotta János halálának bicentenáriuma évében, 2020-ban a kapcsolatfelvételt a világjárvány akadályozta meg.

